

UDC (УДК) 343.144

Навроцька Віра Вячеславівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ
e-mail: superviranavr@gmail.com
ORCID-ID: 0000-0002-3407-7984

ДОПИТ ЧЛЕНІВ СУДДІВСЬКОЇ КОЛЕГІЇ ЩОДО ЇХ НАРАДИ ПРИ УХВАЛЕННІ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ*

Анотація. Доведення факту винесення завідомо неправосудного акту за одночасної відсутності у справі окремої думки члена суддівської колегії не є автоматичним свідченням вчинення ним злочину, передбачений ст. 375 КК України. Адже суддів можна допитувати як свідків про суть їх наради. Під час такого допиту може бути встановлено наявність обставин, що доводить відсутність вини якогось із членів суду. Позитивно ставлячись до запровадження такої норми, не можна обійти увагою некоректність викладу аналізованого положення. З огляду на це запропоновано нову редакцію п. 7 ч. 2 ст. 65 КПК України.

Ключові поняття: окрема думка, незгода із позицією більшості.

Navrotska Vira,

Candidate of Legal Sciences (PhD (Law)),
Associate Professor
of the Department of criminal-law disciplines
Lviv State University of Internal Affairs
e-mail: superviranavr@gmail.com

INTERROGATION BENCH MEMBERS' EXAMINATION ON THEIR ADVISEMENT IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Abstract. The provision claiming that all officials involved in judgement rendering collegial body, in returning an illegitimate judgement, that is aimed to harm, are accomplices has been criticized. After all, each bench member, without exception, is obliged to sign the judgement, in case of rendering it. This obligation is incumbent upon the dissenting judge / juror as well.

Rendering by a bench member of his/her own (different from the rest) thought has an undeniable advantage: the possibility of avoiding criminal prosecution for rendering a deliberately illegitimate judgement. However, the situation in which the judge / juror, not agreeing with the position of the rest of the bench members, has signed the judgement, without rendering the dissenting opinion in writing for some reasons.

At the same time, proving the fact of a deliberately illegitimate judgement rendering in criminal proceedings without the bench member's dissenting opinion cannot automatically signify that the judge or the juror has committed the crime foreseen by Article 375 of the Criminal Code of Ukraine. After all, the bench members can be examined as witnesses to the object of their advisement. Within such examination, the bench members may argue that, although they did not express their dissenting opinion in writing, they did not agree with the position of the others, they even tried to convince the majority of the unreasonableness and unlawfulness of their behavior.

In general, having a positive attitude to the introduction of such a rule, the author cannot still ignore the negligence of the legislator in making an analyzed provision and its incorrect construction. That's why a new introduction of Article 65, Part 2 of the CPC of Ukraine is suggested.

Key concepts: dissenting opinion, disagreement with a position of a majority.

DOI 10.32518/2617-4162-2020-1-93-99

* Стаття побудована на основі авторської доповіді на науково-практичній конференції «Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні», що відбулась у Львівському державному університеті внутрішніх справ 06 грудня 2019 року.

Вступ

Надана можливість інакомислячому члену суддівської колегії викласти окрему думку, є певною законодавчою гарантією, передусім, для нього самого. Адже так «дисидент» може уникнути притягнення його до кримінальної відповідальності за винесення завідомо неправосудного рішення у разі, коли його «переголовувала» більшість і він просто був змушений підписати такий акт.

Однак цілком ймовірною є ситуація, за якої професійний суддя/присяжний, не погоджуючись із позицією решти своїх колег, все ж таки підписав судові рішення, проте окрему думку письмово не оформив. Його мотиви водночас можуть бути будь-які: лінощі, брак часу, у зв'язку із міркуваннями недоцільності («після бою кулаками не махають») тощо. Не виключено також, що компетентний правоохоронний орган, у результаті аналізу такого судового акту, розпочав кримінальне провадження за фактом вчинення злочину, передбаченого ст. 375 КК України.

Варто зазначити, що доведення факту винесення завідомо неправосудного акту у кримінальному судочинстві за одночасної відсутності у справі окремої думки члена суддівської колегії аж ніяк не є автоматичним свідченням того, що професійний суддя чи присяжний вчинив злочин, передбачений ст. 375 КК України. Адже у п. 7 ч. 2 ст. 65 КПК України 2012 р., передбачено, що професійних суддів та присяжних можна допитувати як свідків про зміст їхньої наради. Під час такого допиту решта членів суддівської колегії, які брали участь у постановленні судового акту, можуть давати показання про те, що хтось із них (незважаючи на те, що у подальшому він все ж таки підписав рішення суду), попередньо та аргументовано не погоджувався із думкою загалом, можливо – навіть намагався переконати більшість у недоцільності, необґрунтованості чи, й, навіть, протиправності їхньої поведінки. За таких умов існуватимуть сумніви у правомірності поведінки цієї особи. За неможливості їх подолання, такі сумніви мають тлумачитися на користь особи, діяння якої підлягає кримінально-правовій оцінці (ч. 4 ст. 17 КПК України).

Як уже зазначалося, у КПК України передбачено можливість допиту членів суддівської колегії з приводу обставин їх наради при прийнятті рішення у кримінальному судочинстві. Однак водночас відповідна норма сформульована настільки недбало та некоректно, що у правозастосувачів можуть виникнути складнощі при її розумінні, а відтак, – і при засто-

суванні та з'явитися запитання щодо реальних намірів законодавця щодо цього.

Окремим аспектам процедури допиту членів суддівської колегії як свідків увага все ж приділялася (їх аналізували, зокрема, П. П. Андрушко, В. Г. Гончаренко, Р. М. Максимович, В. Т. Малярєнко, О. В. Капліна, І. А. Тітко, В. І. Тютюгін та ін.). Однак переконана, що ця проблема не була належно досліджена. Науковці не звернули достатньої уваги як на «внутрішні» суперечності положення п. 7 ч. 2 ст. 65 КПК України, так і на неузгодженості цього положення з іншими нормами вітчизняного Кримінального процесуального кодексу.

А тому видається за доцільне звернути увагу на отакі не вирішені та дискусійні питання правового регулювання допиту членів суддівської колегії, аби на майбутнє позбавитися цих недоліків.

1. Допит членів суду як свідків

Якщо за час дії КПК України 1960 р. ще могло поставати питання щодо допустимості допиту членів суддівської колегії як свідків про суть їх наради, то зараз воно уже не виникає. Адже у п. 7 ч. 2 ст. 65 КПК України 2012 р. законодавець прямо зазначив (подібної норми попередній КПК не містив!), що не можуть бути допитані як свідки судді та присяжні – про обставини обговорення у нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, *за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, ухвали* [тут та далі – курсив мій – В. Н.].

Одним із винятків, що допускають з'ясування того, яку позицію займав суддя/присяжний у нарадчій кімнаті, є ситуація, коли у справі ведеться розслідування у зв'язку з нововиявленими обставинами – злочинними зловживаннями членів суду. По цьому провадженні слідчий має право поставити запитання професійним суддям чи присяжним, що брали участь у винесенні вироку (чи іншого рішення) у справі, щоб з'ясувати, хто з них яку позицію займав.

Такий підхід загалом є обґрунтованим. Адже якщо зважати на протилежне, тобто визнавати, що все, що відбувається під час наради членів суддівської колегії є абсолютною та непорушною таємницею, то у такому разі суддя чи присяжний, до якого водночас іншим членом суддівської колегії (а можливо, й сторонньою особою) було застосовано насилля, шантаж чи здійснювалася спроба підкупу з метою постановлення відповід-

ного рішення чи інші протизаконні дії, буде позбавлений можливості захистити і свої порушені інтереси, та й, зрештою, інтереси правосуддя.

Іноді стверджується, що за наявності підозри у винесенні завідомо неправосудного акту немає потреби у допиті членів суддівської колегії, які брали участь у голосуванні. Прихильники такої думки вважають, що якщо вищий суд скасував чи змінив рішення, постановлене нижчим судом, то це автоматично означає, що діяння суддів, які у такому провадженні не подали окремих думок, потрібно кваліфікувати за ст. 375 КК України.

Однак винесення неправильного за своїм змістом вироку (чи іншого судового акту) не є автоматичним свідченням вчинення діяння, передбаченого ст. 375 КК України [1, с. 73; 3, с. 45]. За протилежного підходу залишається поза увагою той факт, що з суб'єктивної сторони розглядуваний злочин характеризується лише прямим умислом (це очевидно із тексту диспозиції цієї норми, у якій йдеться про «завідомість» неправосудного акту). Встановлення ознаки «завідомість» має практичне значення. Вона дає змогу відмежувати розглядуваний злочин від інших посадових зловживань суддів/присяжних, а також від дисциплінарних проступків. Член суддівської колегії, який виніс неправосудний судовий акт, але не усвідомлював його неправосудності, не несе відповідальності за ст. 375 КК України.

Якщо ж помилка при винесенні судового акту відбулася внаслідок недбалості, недостатньої кваліфікації, то можлива дисциплінарна відповідальність чи кримінальна відповідальність за ст. 367 КК України – «Службова недбалість» (у цьому разі відповідальність настає лише за наявності істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих фізичних чи юридичних осіб або державним чи громадським інтересам). Добросовісна помилка судді/присяжного щодо доведеності чи недоведеності фактів та висновків, викладених у судовому акті, взагалі унеможливує кримінальну відповідальність.

Отож, з'ясування міркувань, якими керувався член суддівської колегії, виносячи судовий акт, безумовно, впливає на кримінально-правову кваліфікацію скоєного ним. А тому неможливість допиту професійних суддів та присяжних про обставини голосування під час їхньої наради, про міркування, що спонукали їх до прийняття відповідного рішення, ускладнило б кримінальне провадження при розслідуванні діяння, передбаченого ст. 375 КК України та призвело б до невідомості такої норми.

До речі, у кримінальному процесуальному законодавстві деяких пострадянських держав (зокрема, п. 4 ч. 2 ст. 86 КПК Республіки Вірменія [4], п. 4 ч. 3 ст. 90 КПК Республіки Молдова [5], п. 4 ч. 2 ст. 95 КПК Азербайджанської Республіки) [6] ясно та недвозначно сказано, що не може бути викликаний та допитаний як свідок суддя у зв'язку із кримінальною справою, по якій він здійснював свої процесуальні повноваження, *за винятком* випадків розслідування помилок та зловживань, допущених при провадженні по цій справі, відновлення даної справи за нововиявленими обставинами (та відновлення втраченого провадження).

Аналогічний підхід відображено й у п. 1 ч. 4 ст. 60 КПК Киргизької Республіки [7] та п. 1 ч. 3 ст. 56 КПК Російської Федерації [8]. Там йдеться про те, що не підлягає допиту як свідок суддя про обставини кримінальної справи, які стали йому відомі у зв'язку з участю при провадженні у *цій* кримінальній справі. Тобто, коли когось із членів суддівської колегії обвинувачують у вчиненні злочину проти правосуддя при розгляді справи по суті, то і його самого, і решту таких членів можна допитати як свідків. Адже вони, як резонно зауважується, свідчать не про обставини, які є предметом розгляду цієї ж кримінальної справи, а про обставини нового злочину [9, с. 163].

Наведений вище підхід (відображений і у п. 7 ч. 2 ст. 65 КПК України 2012 р.) загалом видається абсолютно виправданим та логічним. За такої регламентації даного питання можна забезпечити справжню, а не ілюзорну незалежність члена суддівської колегії від тих осіб, які здійснюють протизаконний вплив на нього будь-де (і у нарадчій кімнаті, і поза нею). До того ж, це дасть можливість у разі злочинних зловживань, допущених професійними суддями/присяжними при постановленні рішень, домогтися перегляду цих рішень за нововиявленими обставинами.

2. Переваги та недоліки відкритості (таємності) голосування при винесенні судових актів

Варто зазначити, що ставлення до відкритості та, навпаки, таємності голосування (зокрема й при винесенні судових актів) характеризується діаметральною протилежністю поглядів. До прикладу, у КПК Франції міститься норма, яка передбачає голосування бюлетенями при такому розміщенні столів, за якого один суддя не бачить, як голосує його колега. Французький законодавець вважає, що відкрите голосування створює умови для тиску більшості на

меншість та може сприяти формуванню непотрібного конформізму, пристосуванства.

Зовсім іншу думку щодо цього займає Р. М. Максимович. Він вважає, що коли проводять не персоніфіковане, а таємне голосування, то це здійснюється з метою приховати справжню позицію щодо відповідного питання того чи іншого члена колегіального органу та уникнути можливої кримінальної відповідальності. Це, на його думку, можна визнати «узаконеною колективною безвідповідальністю»; у такому разі притягнути якого-небудь члена колегіального органу до кримінальної відповідальності неможливо. У зв'язку із цим Р. Л. Максимович радить відмовитися від такої форми голосування взагалі [10, с. 59–60].

Варто звернути увагу на необгрунтовану категоричність такого висновку, що базується лише на одному моменті – можливості притягнення члена колегіального органу до кримінальної відповідальності. Проте водночас не враховуються інші аспекти, що обумовлюють таємний спосіб голосування, та які стосуються забезпечення об'єктивності рішення колегіального органу.

Видається, що обидва проаналізовані підходи: і той, який демонструє законодавець однієї з країн романо-германської системи права, і той, який обстоює Р. Л. Максимович, є крайнощами.

Абсолютна відкритість суддівського голосування, тобто доведення до відома громадськості не лише результатів такого голосування, але й персональної позиції кожного з його учасників, завдасть більше шкоди, ніж користі. У цьому разі не вдасться належним чином забезпечити мету виключення можливого впливу на учасника колегіального голосування та створення необхідних умов для спокійного обговорення обставин справи за внутрішнім переконанням.

Повна таємність при винесенні судових актів (за якої про займану у справі позицію не знає ніхто, крім члена суддівської колегії, який брав участь у голосуванні) є ще гіршою. Адже відповідальність учасників за дії, вчинені у складі колегіальних органів, можлива лише тоді, коли рішення приймається відкритим голосуванням або ж позиція окремого його учасника може бути виявлена та зафіксована якимось іншим чином. За умови ж повної таємності при суддівському голосуванні (та одночасної реалізації членами суддівської колегії конституційного права не давати показань щодо їх персональної позиції у справі), притягнення до кримінальної відповідальності за винесення завідомо неправосудного акту, як, уже вказувалося, буде неможливим.

3. Недоліки положення п. 7 ч. 2 ст. 65 КПК України

Уже зазначалося, що підхід, відображений у п. 7 ч. 2 ст. 65 КПК України 2012 р. загалом викликає схвалення. Однак водночас не можна обійти увагою недбалість законодавця при формулюванні аналізованого положення. Нагадаємо, там йдеться про те, що не можуть бути допитані як свідки *судді та присяжні* – про обставини обговорення у *нарадчій кімнаті* питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття *суддею (суддями)* завідомо неправосудного *вироку, ухвали*.

Претензій до такого викладу декілька:

Передусім, дивує: чому йдеться про можливість допиту як свідків професійних суддів та присяжних стосовно обговорюваних питань під час ухвалення рішення *лише у нарадчій кімнаті*? Якщо зважати на буквальне тлумачення цієї норми, то можна дійти висновку (звісно ж, хибного), що якщо ведеться провадження за фактом постановлення членами суддівської колегії завідомо неправосудного акту, а вони його приймали *поза нарадою кімнатою*, то допит їх виключено взагалі.

Однак, не варто забувати про таке: певні судові рішення (вироки – ч. 2 ст. 371 КПК України 2012 р. та низка ухвал (зокрема, про відвід слідчому судді або судді – ч. 3 ст. 81 КПК України, про допустимість доказів – ч. 1 ст. 89 КПК України; про застосування примусових заходів медичного характеру – ч. 3 ст. 512 КПК України, про порушення питання перед службою в справах дітей або відповідним органом опіки та піклування, органом соціального захисту населення щодо необхідності влаштування неповнолітніх, непрацездатних або встановлення над ними опіки чи піклування – ч. 1 ст. 378 КПК України, про усунення присяжного від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження – ч. 2 ст. 390 цього Кодексу) мають прийматися лише у нарадчій кімнаті.

Усі ж інші судові акти (наприклад, ухвали про закриття судом кримінального провадження – ч. 6 ст. 286 КПК України, розгляд питання про звільнення від кримінальної відповідальності – ч. 3 ст. 288 КПК України, про повернення обвинувального акту, про обрання, скасування або зміну запобіжного заходу в суді – ст. 331 КПК України, про проведення експертизи – ст. 332 КПК України, про застосування заходів забезпечення кримінального провадження та проведення слідчих (розшукових) дій під час судового

провадження – ст. 333 КПК України, ухвали, пов'язані зі звільненням присяжних від участі в розгляді кримінального провадження, а також із самовідводом і відводом присяжних – ч. 5 ст. 387 КПК України тощо) за розсудом суду виносяться або у нарадчій кімнаті або після наради суддів на місці.

Звісно, можна притримуватися думки, згідно з якою будь-які відомості, що були предметом розгляду у нарадчій кімнаті становлять незаперечну таємницю, натомість щодо інформації, обговорюваної у залі судового засідання, професійних суддів чи присяжних (стосовно позиції, займаної їх колегами) все ж можна допитувати як свідків. Але у такому разі тяжко не помітити неоднаковий (і, як видається, абсолютно не виправданий) підхід до захисту інформації, характер якої, по-суті, є однотипним. Бо, зрештою, яка різниця: чи, до прикладу, вирішення питання про звільнення від кримінальної відповідальності відбулося у спеціально облаштованому приміщенні чи під час наради суддів на місці? Адже суть такого рішення взагалі не змінилася!

2) Загальновизнаним правилом законотворчої техніки є наступне: «один термін – одне поняття». Водночас таким правилом варто керуватися не тільки в межах якоїсь однієї галузі, а в рамках усієї системи права.

Однак законодавець у КПК України від нього відходить неодноразово. Так, термін «суддя» він вживає: а) як в «широкому» розумінні (маючи під ним на увазі і професійних суддів, і присяжних – п. 23 ч. 1 § 3, ст. 375 КПК України), б) так і у «вузькому» значенні цього слова (говорячи про «суддю чи/або присяжного» – ч. 1 ст. 75 КПК України; «суддю та/і присяжного» – ч. 3 ст. 31; п. 7 ч. 2 ст. 65; ч. 3 ст. 383; ч. 3 ст. 391 КПК України).

А тому виникає питання: чи потрібні такі двоякі підходи до іменування понять? Адже вони тільки збивають з пантелику! У будь-якому разі видається дивною ситуацію, коли в одній і тій же нормі закону (п. 7 ч. 2 ст. 65 КПК України) вживається різні терміни: а) «суддя та «присяжний» та б) «суддя/судді» на позначення одного й того ж поняття («особа, яка здійснює судочинство»). Переконана, що текст закону (кримінального процесуального зокрема) – це явно не той «твір», де допустимі такі термінологічні «вольності», мовна «неохайність», явний нормотворчий хаос;

3) Викликає здивування також й те, що згідно з п. 7 ч. 2 ст. 65 КПК України допит професійних суддів та присяжних можливий лише тоді, коли їх підозрюють у винесенні завідомо неправосудного *вироку* чи *ухвали*.

Якщо зважати на буквальне тлумачення аналізованої норми, то можна зробити хибний за своєю суттю висновок про те, що подібний допит неприпустимий, коли суд виносить *постанову*. Тоді начебто виходить, що допит судів касаційної інстанції стосовно обставин прийняття рішень за наслідками розгляду касаційної скарги (а такі рішення виносять тільки у формі постанов – ч. 1 ст. 441 КПК України) заборонено. А це навряд чи так. Це ще один приклад чергової недбалості та недогляду законодавця.

З огляду на наведене пропонуємо: викласти положення п. 7 ч. 2 ст. 65 КПК України у такій редакції:

«судді та присяжні про обставини обговорення питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття судом завідомо неправосудного вироку, ухвали чи постанови».

Висновки

Вищенаведене дає підстави для таких висновків:

1. Доведення факту винесення завідомо неправосудного акту у кримінальному судочинстві за одночасної відсутності у справі окремої думки члена суддівської колегії аж ніяк не є автоматичним свідченням того, що професійний суддя чи присяжний вчинив злочин, передбачений ст. 375 КК України.

2. За абсолютної відкритості суддівського голосування (доведення до відома громадськості не тільки результатів голосування, а й персональної позиції кожного з його учасників) не можна належно забезпечити мету виключення можливого впливу на учасника колегіального голосування та створення необхідних умов для спокійного обговорення обставин справи за внутрішнім переконанням.

3. Повна таємність при винесенні судових актів теж є неприпустимою. Адже відповідальність учасників за дії, вчинені у складі колегіальних органів, можлива лише тоді, коли рішення приймається відкритим голосуванням або ж позиція окремого його учасника може бути виявлена і зафіксована якимось іншим чином.

4. Доведено, що неможливість допиту професійних суддів та присяжних про обставини голосування під час їхньої наради, про міркування, що спонукали їх до прийняття відповідного рішення, ускладнило б кримінальне провадження при розслідуванні діяння, передбаченого ст. 375 КК України та призвело б до недовісти такої норми.

5. Загалом позитивно ставлячись до запровадження норми, що передбачає можли-

вість допиту членів суддівської колегії як свідків, автор все ж не може обійти увагою недбалість законодавця при формулюванні аналізованого положення, некоректність його викладу. З огляду на це запропоновано нову редакцію п. 7 ч. 2 ст. 65 КПК України:

«судді та присяжні про обставини обговорення питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття суддею (присяжним) завідомо неправосудного вироку, ухвали чи постанови».

Список використаних джерел

1. Виноградова Л. С. Юридична відповідальність суддів загальних судів України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеська національна юридична академія. Одеса, 2004. 187 с.
2. Лемешко О. М., Овчаренко О. М. Притягнення суддів до кримінальної відповідальності: окремі проблеми. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 7. С. 33–36.
3. Тютюгін В. І., Капліна О. В., Тітко І. А. Постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови: окремі аспекти застосування ст. 375 Кримінального кодексу України. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 2. С. 42–48.
4. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Армения: Закон Республики Армения от 01.09.1998. URL: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1450&lang=rus>.
5. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова : Закон Республики Молдова от 14 .03 2003. URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3833.
6. Уголовно-процессуальный кодекс Азербайджанской Республики : Закон Азербайджанской Республики от 14.07.2000. URL: http://prigovorsuda.info/kodeks-ukrainy/178-ugolovno_processualnyy_kodeks_azerbaydzhanskoj_respubliki.html.
7. Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики : Закон Кыргызской от 30.06.1999. URL: http://online.adviser.kg/Document/?doc_id=30241915&page=3.
8. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации : Закон Российской Федерации от 18.12.2001. URL: <http://www.consultant.ru/popular/upkrf/>.
9. Новиков С. А. Правдивые показания: правовые меры стимулирования в России и за рубежом (уголовное судопроизводство): монография. СПб : Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Издательство юридического факультета СПбГУ, 2008. 424 с.
10. Максимович Р. Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2006. 238с.

References

1. Vynohradova, L. Ye. (2009). Yurydychna vidpovidal'nist' suddiv zahal'nykh sudiv Ukrayiny [Legal Liability of Judges of the General Courts of Ukraine] Dis. kand. legal sciences: 12.00.09 [in Ukr.].
2. Lemeshko, O. M., & Ovcharenko, O. M. (2010). Prytyahennyya suddiv do kryminal'noyi vidpovidal'nosti: okremi problemy [Criminal Prosecution: Some Issues.]. *Visnyk Verkhovoho Sudu Ukrayiny (Bulletin of the Supreme Court of Ukraine)*, 7, 33–36 [in Ukr.].
3. Tyutyuhin, V. I., Kaplina, O. V., & Titko, I. A. (2012). Postanovlennyya suddeyu zavidomo nepravosudnoho vyroku, rishennyya, ukhvaly abo postanovy: okremi aspekty zastosuvannyya st. 375 Kryminal'noho kodeksu Ukrayiny [Decisions of a judge knowingly an unjust verdict, decision, decision or ruling: individual aspects of the application of Article 375 of the Criminal Code of Ukraine]. *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrayiny (Bulletin of the Supreme Court of Ukraine)*, 2, 42–48 [in Ukr.].
4. Ugolovno-protsessual'nyy kodeks Respubliki Armeniya : Zakon Respubliki Armeniya ot 01.09.1998 [The Code of Criminal Procedure of the Republic of Armenia : Law of the Republic of Armenia dated September 1, 1998]. Retrieved from <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1450&lang=rus> [in Rus.].
5. Ugolovno-protsessual'nyy kodeks Respubliki Moldova : Zakon Respubliki Moldova ot 14 marta 2003 [The Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova : Law of the Republic of Moldova dated March 14, 2003]. Retrieved from http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3833 [in Russ.].
6. Ugolovno-protsessual'nyy kodeks Azerbaydzhansoy Respubliki : Zakon Azerbaydzhansoy Respubliki vid 14.07.2000 [The Code of Criminal Procedure of the Azerbaijan Republic : Law of the Azerbaijan Republic of July 14, 2000]. Retrieved from http://prigovorsuda.info/kodeks-ukrainy/178-ugolovno_processualnyy_kodeks_azerbaydzhanskoj_respubliki.html [in Rus.].
7. Ugolovno-protsessual'nyy kodeks Kyrgyzskoy Respubliki : Zakon Kyrgyzskoy ot 30.06 1999 [The Code of Criminal Procedure of the Kyrgyz Republic : Law of the Kyrgyz Republic dated June 30, 1999]. Retrieved from http://online.adviser.kg/Document/?doc_id=30241915&page=3 [in Rus.].

8. Ugolovno-protsessual'nyy kodeks Rossiyskoy Federatsii : Zakon Rossiyskoy Federatsii ot 18.12.2001 [The Code of Criminal Procedure of the Russian Federation : Law of the Russian Federation dated December 18, 2001]. Retrieved from <http://www.consultant.ru/popular/upkrf/> [in Rus.].
9. Novikov, S. A. (2008). Pravdivyye pokazaniya: pravovyye mery stimulirovaniya v Rossii i za rubezhom (ugolovnoye sudoproizvodstvo) [True evidence: legal incentive measures in Russia and abroad (criminal proceedings)] [in Russ.].
10. Maksymovych, R. L. (2006). Ponyattya sluzhbovoyi osoby u kryminal'nomu pravi Ukrainy [The concept of an official in the criminal law of Ukraine] Dis. kand. legal sciences: 12.00.08 [in Ukr.].

*Стаття: надійшла до редакції 20.11.2019
прийнята до друку 21.01.2020*

*The article: is received 20.11.2019
is accepted 21.01.2020*